

Vilniaus apygardos teismas

teikiama per Vilniaus miesto apylinkės teismą

Ieškovas:

Grant Arthur Gochin

Gimimo data: 1963-11-02

Adresas: 10 900 Winnetka ave, Chatsworth, CA 91311

Jungtinės Amerikos Valstijos

Ieškovo atstovas (adresas korespondencijai):

Advokatas Rokas Rudzinskas

A. Mickevičiaus g. 14-2, LT-08119 Vilnius

tel.: 8 614 88303, el. paštas: rokas@rlaw.lt

Atsakovas:

BĮ Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras

Juridinio asmens kodas: 191428780

Adresas: Didžioji g. 17/1, Vilnius

ATSKIRASIS SKUNDAS

Dėl Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. birželio 8 d. nutarties

Civilinėje byloje Nr. e2-21120-936/2020

2020 m. birželio 17 d.

Vilnius

Ieškovas kreipėsi į teismą su ieškiniu prašydamas teismą pripažinti neteisėtomis atsakovo parengtas ir paviešintas publikacijas (istorines pažymas) dėl politinės organizacijos “Lietuvos aktyvistų fronto” Žemaitijos vado Jono Noreikos veiklos, remiantis tuo, kad publikacijos pažeidžia Lietuvos pasirašytas tarptautines sutartis, Niurnbergo tribunolo statutą, Lietuvos Konstituciją, Visuomenės informavimo įstatymą ir Lietuvos teismų ir Europos Žmogaus Teismo praktiką. Publikacijos yra neobjektyvios, neišsamios, nutylinčios dokumentus ir aplinkybes liudijančius šio asmens kolaboravimąsi su nacių režimu, dalyvavimą Lietuvos nacionalistų partijos veikloje, vadovavimą Lietuvos aktyvistų fronto padaliniais, kurie dalyvavo Žemaitijoje vykdant nusikaltimus žmoniškumui - žydų tautybės asmenų persekiojimą, jų turto grobstymą ir galutinį sunaikinimą.

Ieškinių argumentams pagrįsti ieškovas remiasi Lietuvos archyvuose saugomais istoriniais dokumentais, liudininčių parodymais ir garbių Lietuvos istorikų V.Šepečio, A.Nikžentaičio, T.Venclovos išsakytomis išvalgomis, taip pat tarptautinės istorikų Komisijos narių Sauliaus Sužiedėlio, Šarūno Liekio, Christoph Dieckmann, Dina Porat išvadomis.

Ieškovas nurodė, kad atsakovo vadovės, turinčios chemijos mokslo išsilavinimą ir jos darbuotojo, turinčio geologo išsilavinimą parengtos ir pasirašytos istorinės pažymos, žeidžia ieškovo asmenį, kurio artimieji žuvo Jono Noreikos valdomame regione, jo parašu įkurtame ir asmeniškai administruotame Žagarės gete. Dėl tokių viešų publikacijų, kuriose yra neigiamas asmens prisidėjimas ir dalyvavimas Holokauste, ieškovas patiria neigiamus emocinius išgyvenimus. Dėl kartotinių atsakovo viešų pasisakymų ieškovo asmens atžvilgiu, jis jaučiasi įžeistas ir pažemintas.

Atsakovas bekompromisiškai atsisakydamas paviešinti žinomus faktus ir dangstydamas Jono Noreikos prisidėjimo prie Holokausto mastą, neigia šio asmens vykdytus karo nusikaltimus. Ieškovas prašo teismą įvertinus teikiamus dokumentus ir ieškinio argumentus, atsižvelgiant į istorikų nuomones, panaikinti publikacijas (istorines išvadas) iš viešos prieigos, tokiu būdu pašalinant moralinę žalą sukuriančius veiksmus, tokiu būdu atlyginant ieškovo orumui padarytą žalą ir atitaisant neteisėtais atsakovo veiksmais sukeltus emocinius sukrėtimus.

Teismas nutartimi ieškinį atsisakė priimti. Nurodė, kad ieškinio argumentai tėra ieškovo nuomonė, kad atsakovo veiksmai nesukelia ieškovui teisinių padarinių, kad teismas nėra tinkamas forumas tokio pobūdžio ginčams, o bylos nagrinėjimas pagal pateiktą ieškinį būtų beprasmiškas.

Su teismo nutartimi nesutinkame. Nutartis yra priimta neįvertinus bylos dokumentų ir reikalavimo esmės. Teismas neįsigilinęs į reikalavimo turinį ir bylos medžiagą, jos nenagrinėdamas ir neaptardamas atsisakė priimti ieškinį dėl neturtinės žalos atlyginimo.

Pažymėtina, kad kartotiniai atsakovo (biudžetinės įstaigos) vieši pasisakymai, kad ieškovas, kvestionuodamas skundžiamas publikacijas (istorines pažymas) galimai pažeidžia Konstitucija ir Baudžiamąjį kodeksą, tikrovės neatitinkantys pasisakymai, kad “Vilniaus apygardos administracinis teismas pripažino skundžiamas publikacijas moksliskomis”, tiesiogiai žeidžia ieškovą ir žemina jo asmenį. Atsakovas viešai neigdamas ir menkindamas Jono Noreikos prisidėjimą prie Holokausto Žemaitijoje, tarptautinėje teisėje apibrėžtus genocido veiksmus interpretuodamas savitai, pagal “visiškai nekaltas” ir “reabilituotas” stereotipus, sukuria ieškovui neigiamus emocinius išgyvenimus. Atsakovas neigia Jono Noreikos prisidėjimą prie ieškovo giminės tragiškos žūties Papilėje (Šiaulių apskritis) ir Žagarėje (Jono Noreikos įkurtas ir administruotas getas). Veiksmai yra atliekami šiurkščiu ir užgauliu tonu. Neteisėti atsakovo veiksmai yra tiesiogiai susiję su ieškovui daroma moraline žala, tai yra tvirtas pagrindas reikalauti teisminės pažeistų interesų gynybos.

Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje “**“nusikaltimų prieš žmoniją neigimas yra <...> viena stipriausių žydų rasinio menkinimo formų ir neapykantos skatinimo formų”** (*Garaudy v Prancūzija, bylos Nr. 65831/01, sprendimas priimtas 2003 birželio 24*).

Tai yra “**Žeminantis išpuolis prieš visą žydų bendruomenę ir kiekvieną jos narį atskirai**” (*X v Vokietijos Federacinė Respublika 1982 para 198*)

Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje, vadovaujantis Konvencijos 17 str. atsisakoma nagrinėti pareiškėjų skundus dėl teismų sprendimų, kuriuose pareiškėjai buvo apkaltinti Holokausto neigimu. Toks teismo požiūris liudija susirūpinimą Holokausto neigimu sukeliomomis pasekmėmis. Veiksmai apimantys neapykantos kalbas nuolat skelbiami, kaip nesaugomi Konvencijos.

Teismas sprendimuose atkartoja savo pastovią poziciją, kad nusikaltimų žmogiškumui neigimas, tokių kaip Holokaustas, prieštarauja pamatinėms Konvencijos vertybėms ir demokratijos vertybėms, t.y. taikai ir teisingumui (*žiūrėti EŽTT Lehideux and Isorni v. Prancūzija, Didžioji kolegija, Bylos Nr. 24662/94, sprendimas priimtas 1998 m. rugsėjo 23; Garaudy v Prancūzija, bylos Nr. 65831/01, sprendimas priimtas 2003 birželio 24*).

Lietuvos Aukščiausio Teismo jurisprudencijoje yra aiškiai įtvirtinta Holokausto neigimo apibrėžtis “Nusikaltimų žmoniškumui neigimas turi būti nepagrįstas jokiais istoriniais dokumentais arba, nors ir pagrįstas, tie istoriniai dokumentai yra toks pat istorijos falsifikavimas. Šių nusikaltimų istorinio vertinimo pakeitimas, nepagrindžiant to tyrimais, faktais, nėra laikomas asmens išraiškos laive, tokie veiksmai yra persekiojami baudžiamąja tvarka. Prie nusikaltimų žmogiškumui neigimo prisikiriami pritarimas Lietuvoje vykdytam Holokaustui, sovietiniam genocidui, Lietuvos gyventojų žudynėms, trėmimams ir kitoms represijoms<...> taip pat jų neigimas ar menkinimas”.¹

Jokie šaltiniai, kuriuose nesutinkama ar abejojama nustatytais faktais, neprivalo būti tiriami. Tokio pobūdžio byloje esminę reikšmę turi tik tai, ar nukrypstantis nuo visuotinai pripažinto vertinimo kitoks tų įvykių vertinimas gali būti pripažintas grasinančiu, užgauliu ar įžeidžiančiu arba viešąją tvarką sutrikdžiusiu agresijos, sunkių ir labai sunkių nusikaltimų viešu neigimu ar šiurkščiu menkinimu (Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2013-01-22 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-102/2013).

Prieštaraujantis, užgaulus ir įžeidžiantis dokumentuotų faktų interpretavimas ir menkinimas yra Holokausto neigimas. Šios aplinkybės (neteisėti veiksmai) turi būti nustatinėjamos bylos nagrinėjimo iš esmės metu. Tai nėra istoriniai debatai. Pagal Teismų įstatymo 1 str. Teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai, todėl nėra kito forumo teisingumui atkurti.

“Lietuvos teisės sistemoje teismų tiesiogiai taikomo 1945 m. Niurnbergo tarptautinio karinio tribunolo statuto 8 straipsnyje nustatyta, kad **karo nusikaltimą, nusikaltimą taikai ar žmoniškumui padaręs asmuo, vykdęs vyriausybės ar karinio viršininko įsakymą, neatleidžiamas nuo atsakomybės**. Šią nuostatą įtvirtina ir 1950 m. Jungtinių Tautų Tarptautinės teisės komisijos patvirtintų Tarptautinės teisės principų IV principas, pagal kurį asmuo, vykdęs vyriausybės ar **karinio viršininko įsakymą, neatleidžiamas nuo atsakomybės, jeigu jis iš tikrųjų turėjo moralinio pasirinkimo galimybę**. <...> Pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje suformuluotas nuostatas, <...> net eilinis karys, esantis sudėtingoje situacijoje dėl politinio režimo, **negali aklaui paklusti įsakymams, akivaizdžiai pažeidžiantiems fundamentalias žmogaus teises**; be to, vertinant jo galimybes pasirinkti teisėtą elgesio variantą svarbus ir kaltininko savanoriškas įstojimas į tarnybą, kurioje jis žinomai gali būti įpareigotas vykdyti būtent tokį (aiškiai neteisėtą) įsakymą (Didžiosios kolegijos 2001 m. kovo 22 d. sprendimas byloje K.-H. W. prieš Vokietiją, peticijos Nr. 37201/97)” (*Lietuvos Aukščiausio Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-214-976/2016*).

Atsakovo publikacijos įvykius ir faktus interpretuoja priešingai 1945 m. Niurnbergo tarptautinio karinio tribunolo statuto 8 straipsnio principams, jo tiesioginio taikymo ir aiškinimo praktikai Lietuvos teismuose. Tai yra pažeidimo esmė.

Ieškinyje išdėstyti argumentai nėra asmeninė ieškovo nuomonė. Argumentai paremti archyviniais dokumentais, dokumentuotais liudijimais ir garbių istorikų nuomonėmis. Atsakovo publikacijos Holokausto tema taip pat nėra nuomonė, kuriai taikoma EŽTT Konvencijos 10 str. spaudos laisvės apsauga. Atsakovo publikacijos netik pažeidžia esminius Visuomenės informavimo įstatymo principus, tačiau pamina svarbiausias EŽTT saugomas vertybes - teisingumą ir taiką.

¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso papildymo 170² ir 284(1) straipsniais įstatymo projekto aiškinamasis raštas

Tarp atsakovo neteisėtų veiksmų ir ieškovo patiriamų nemalonių emocinių išgyvenimų bei viešo pažeminimo egzistuoja tiesioginis priežastinis ryšys. Pažeidimas yra tęstinis veiksmas, kadangi publikacijos yra internete viešoje prieigoje. Civilinis kodeksas nenumato, kad moralinė žala gali būti atlygintina kitu būdu - ne pinigais, tačiau "Vien tai, kad atitinkamas teisėkūros subjektas tam tikrų santykių laiku nesureguliuoja teisiškai arba juos teisiškai sureguliuoja nepakankamai, nereiškia, kad teismai negali ir neturi vykdyti teisingumo. <...> **Teismai, vykdydami teisingumą, ginčui išspręsti privalo tiesiogiai taikyti Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalį, užpildyti teisės spragas *ad hoc* ir taikyti teisę (be kita ko, naudojantis teisės analogija, taikant bendruosius teisės principus, taip pat aukštesnės galios teisės aktus, pirmiausia Konstituciją)".** (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinės kolegijos 2011 m. vasario 28 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. 3K-7-70/2011*)

Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalies nuostata, įtvirtinanti asmens teisę į jam padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą, **įpareigoja įstatymų leidėją nustatyti pakankamas tos teisės įgyvendinimo priemones** (*Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 30 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2010 m. vasario 3 d. nutarimai*).

Pagal Konstituciją asmeniui padarytos **žalos atlyginimas turi būti realus ir teisingas**. Įstatymų leidėjas negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris sudarytų prielaidas atsirasti tokiai situacijai, kad asmuo, patyręs žalą, be kita ko, moralinę, negalėtų gauti teisingo žalos atlyginimo (*Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 3 d. nutarimas*).

Pagal Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalį, konstitucinį teisingumo principą **negali būti tokio teisinio reguliavimo, kuris sudarytų prielaidas susiklostyti tokioms situacijoms, kad asmenų patirta žala, be kita ko, dėl genocido, negalėtų būti teisingai atlyginta**. (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinės kolegijos 2011 m. vasario 28 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. 3K-7-70/2011*).

Atsakovo daroma žala negali būti įvertinta pinigais. Negalima tokia situacija, kad sumokėjus piniginę kompensaciją, viešoje prieigoje liktų Holokaustą neigiančios publikacijos, teisinančios asmenį žinomai prisidėjusį prie ieškovo artimų žūties Papilėje ir Žagarėje. Dėl šios priežasties ieškovo prašomas neteisėtų publikacijų panaikinimas yra tinkamas žalos atlyginimo būdas, saugomas aukščiausiam Lietuvos Respublikos įstatyme.

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytus argumentus ir teismų praktiką ieškovas prašo teismą:

- Panaikinti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. birželio 8 d. nutartį ir ieškinio priėmimo klausimą grąžinti pirmos instancijos teismui spręsti iš naujo.

Grant Arthur Gochin atstovas
Advokatas Rokas Rudzinskas